

Максімова В.Ф., Слободяник Ю.Б.

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

Повноцінна трансформація вітчизняної системи контролю державних фінансів відповідно до світових вимог неможлива без забезпечення належних передумов. Сутність передумов полягає у створенні сприятливого середовища для оптимізації ефективності функціонування системи.

Необхідно зауважити, що передумови становлення і розвитку вітчизняного державного аудиту є багатоаспектними, напряму пов'язані з трансформаційними процесами у суспільстві, включають в себе макро- і мікрорівень, а, отже, потребують комплексних зусиль законодавців, представників влади, громадських організацій, науковців, фахівців різних напрямів і спеціалізацій тощо. Разом з тим перетворення, що очікуються внаслідок функціонування нового інституту, нададуть змогу якісно покращити рівень життя і наблизитись до мети побудови економіки знань. Таким чином, можемо сформулювати такі найбільш вагомні, на наш погляд, передумови становлення і розвитку державного аудиту.

1) *Суспільно-економічні передумови.* Побудова громадянського суспільства, перехід до економіки знань, що спрямована на підтримання сталого розвитку, супроводжуються наявністю запиту громадськості на отримання достовірної інформації з незалежного джерела про стан і якість управління в державі. Зміна ставлення до ролі держави у зазначених процесах вимагає відповідних методів і механізмів управління, зокрема, у фінансовій сфері. Виходячи з цього, програмно-цільовий метод планування бюджету найбільшою мірою відповідає вимогам забезпечення сталого розвитку. Головною перевагою його застосування є перехід від контролю за цільовим використанням бюджетних коштів до контролю за фактичними результатами надання суспільству бюджетних послуг. Визначення результативних показників державних цільових програм, проведення їх моніторингу та оцінки підвищує ефективність використання бюджетних ресурсів. Отже, запровадження програмно-цільового бюджетування тісно пов'язане з наявністю ефективної системи фінансового контролю, звітності та аудиту. З цього погляду важливим аспектом також є гармонізація зі світовими стандартами у сфері контролю державних фінансів.

2) *Інституційні передумови.* Виходячи з позицій теорії інституціоналізму в Україні сформовані основні інститути, що дозволяють вбудовувати в їх систему інститут державного аудиту (як сукупність норм, правил і відносин). Після здобуття незалежності в країні розвинувся інститут власності, з'явилося державно-приватницьке партнерство, здійснюється адміністративна реформа. Держава намагається створити і підтримати стабільне інституційне середовище, на що спрямована, зокрема, реформа державного управління фінансами. Наразі закладено законодавчі основи функціонування вищого органу державного аудиту, викладені у Конституції України та Законі України «Про Рахункову палату». Водночас правові норми потребують подальшого підтримання незалежності та аполітичності державного аудиту для забезпечення довіри суспільства.

Крім того, у довгостроковій перспективі мають бути узгоджені формальні і неформальні інститути у напрямку забезпечення функціонування державного аудиту. Приміром, утвердження у свідомості громадян нових суспільних цінностей вимагає чітких і послідовних дій органів державної влади – від прийняття відповідних правових актів до їх повного втілення. Надзвичайно важливим аспектом є забезпечення високого ступеня довіри громадськості до результатів діяльності вищого органу державного аудиту. При цьому його існування і функціонування повинно мати широку підтримку в суспільстві, що залежить, у тому числі, від розуміння неможливості «придбання» аудиторського звіту контрольованими суб'єктами. З огляду на це, важливу роль відіграє і підтримання інституційної стабільності, тобто незмінних «правил гри», що передбачає стійкість інституційного середовища, цілеспрямованість і обґрунтованість будь-яких реформ відповідно до загальної концепції розвитку держави.

3) *Організаційні передумови.* Для запровадження державного аудиту відповідно до сучасних вимог достатньо наявності контрольних органів державних фінансів в країні з функціонуванням вищого органу контролю, що має конституційно закріплений статус. При цьому не мають вирішального значення політична система країни, підпорядкованість вищого контрольного органу, особливості законодавства і т.п. Важливою залишається лише вимога забезпечення незалежності цього органу.

Організаційні передумови подальшого розвитку державного аудиту включають гармонійне взаємоузгодження структури органів державного аудиту і державного внутрішнього фінансового контролю, розширення повноважень вищого органу державного аудиту, розробку функціональних взаємозв'язків між цими органами та іншими

державними контролюючими структурами (НБУ, Державною фіскальною службою, Антимонопольним комітетом, МВС, СБУ тощо). Також потребує особливої уваги якість підготовки кадрів.

4) *Інформаційно-технічні передумови* пов'язані з наявністю технічної можливості обробки значних баз даних. Застосування інформаційно-аналітичної системи та інформаційних технологій, що дають можливість підтримки контрольних та експертно-аналітичних заходів на всіх етапах їх проведення, дозволяють досягти мети контролю з мінімальними витратами часу і з залученням меншої кількості фахівців. Заплановане запровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та фінансової звітності у державному секторі, створення єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів і єдиної інтегрованої інформаційної бази контрольних заходів дозволять впровадити єдину централізовану інформаційну систему, що слугуватиме основою для всіх процесів управління державними фінансами. Сучасні досягнення у сфері серверних технологій та нові версії програмного забезпечення дозволяють створити інформаційну управлінську систему на основі веб-інтерфейсу, яка зможе забезпечити обмін даними в онлайн-режимі між основними системами управління державними фінансами. Автономне існування попередніх інформаційно-аналітичних відомчих систем не дозволяло забезпечити гармонійний розвиток усієї системи управління фінансами. Отже, єдина централізована інформаційна система з дотриманням посилених вимог щодо інформаційної безпеки може стати ефективним інструментом державного регулювання соціально-економічної сфери.

5) *Наукові передумови*. Світова економічна криза останніх років спровокувала перегляд наукових теорій, що, у свою чергу, призвело до зміни підходів щодо меж і методів державного управління. Разом з тим відповідні зміни відбулися і у науці контролю (як у світовій, так і у вітчизняній). Було закладено підвалини розбудови незалежного контролю державних фінансів, що потребує розробки наукової концепції його розвитку. Піднесення вітчизняного державного аудиту потребує імплементації Міжнародних стандартів вищих органів державного аудиту (ISSAI), розробки Кодексу професійної етики державних аудиторів; створення методичного забезпечення державного аудиту, гармонізованого зі світовими стандартами; обґрунтування наукових підходів до визначення суттєвості і ризиків, притаманних саме державному аудиту; розробки і впровадження системи контролю якості.

Наявність перелічених передумов забезпечить гармонійний розвиток інституту державного аудиту відповідно до сучасних вимог.